

A PAPSÁG MISZTÉRIUMA

Az emberi elme számára örökké érthetetlen titok marad, hogy az az Isten, aki minden emberrel közvetlenül tudna érintkezni, miért állít közvetítőként más embert. „Mert — így fogalmazza meg Szent Pál a papság mibenlétét — minden (Fő-)pap, emberek közül választván, emberekért rendeltetik az Isten előtt való ügyeikre” (Zsid. 5, 1). És mert a papság titok, azért az emberiség mindig értetlenül fog viselkedni e titok színe előtt.

Mikor Jézus Isten Fiának mondotta magát, felhördültek a farizeusok: „Mivé teszed magad?” (Ján. 8, 53). Ennek a farizeusi felhördülésnek hangjai nem üttek el a jeruzsálemi utcákon és nem veszték belé a heródesi templom árkádos oszlopcarnokaiba, hanem azóta is hangzanak a történelem országútjain és felverik a világ legelrejtettebb zugának csendjét: Mivé teszed magad, te katolikus Egyház? Mivé teszed magad, te katolikus pap? Az Egyház pedig Szent Pállal kiáltja vissza: „Úgy tekintsen minket az ember, mint Krisztus szolgáit és Isten titkainak sáfárait” (I. Kor. 4, 1). Az isteni titok fényes árnyéka hull a papság fejére.

Hogy mennyire nem jámbor elképzelés a papságnak ez az isteni titokba öltözése, az abból is kiderül, hogy az emberiség nem tud napirendre térni a papság fölött; elveszti higgadságát a papság megítélésében és a titokzatos dolgoknál egyébként is szokásos túlzásokba esik s végletekre ragadhatja magát. Vagy túlságosan, szinte babonásan tiszteli, emberfölötti embernek tartja, vagy pedig a papgyalázat minden korszakot és minden társadalmi réteget átjáró áradatába sodródik.

Krisztus mása

Valóban megrendítő és szinte hihetetlenül hangzik Jézus szava apostolaihoz s bennük az idők végezetéig működő papsághoz: „Aki titeket hallgat, engem hallgat, és aki titeket megvet, engem vet meg” (Luk. 10, 16). Vagy egész egyszerűen: „Aki titeket befogad, engem fogad be” (Mt. 10, 40). És hogy ez a kijelentés nemcsak olyan eszmei azonosság-vállalás az Úr részéről, mint amelyet kiolvasunk a felebaráti szeretettel kapcsolatban tett eme mondásából: „Amit egynek e legkisebb atyámfiai cselekedtetek, nekem cselekedtetek” (Mt. 24, 40), hanem súlyosabb és döntőbb, azt látjuk a bűnbocsátó hatalom megadásából: „Akiknek megbocsátjátok bűneiket, megbocsátatnak nekik; és akiknek megtartjátok, megvannak tartva” (Ján. 20, 23). Ugyanígy mutatja e krisztusi azonosságot a kenyér és bor átváltoztatására adott parancsa s az oldó s kötő hatalom. Ezek olyan félelmetes valóságok, hogy a papban titokzatos módon jelenlévő

krisztusi erő hite nélkül teljesen képtelenségnek látszik. A keresztény közösség azonban ezt a hitet ingadozás nélkül megadja Jézus szava nyomán a papságnak és ezáltal olyan tekintélyt kap a papság a katolikus hívek szemében, mely páratlanul áll a történelemben.

Titoktalanítási kísérletek

Az emberiség egy része, az egyháztörténelem tanúsága szerint úgy tesz e papi rejtéllyel, mint a gyermek most kapott és ismeretlen játékkal: keresi a nyitját s ha nem találja, földhöz csapja és így mutatja ki hatalmát a megoldatlan talány fölött.

A papság titka vezetősérepet biztosított számára, és sokan azt gondolták, hogy e magasabbrendűség valami olyan dologban rejlik, ami végeredményben nem is isteni eredetű, hanem csupán emberi misztifikáció szüleménye. Az biztos, hogy sok dolog, ami többséget tud jelenteni egyik embernek a másik fölött, szinte kizárólag a papság kezében volt. Irástudás, a tudomány, a kormányzati hatalom, a társadalom vezetése és szervezése, a vagyon felülállást biztosít birtokosainak. Sokan ezekben vélték a papság titkát megtalálni. Az emberiség azonban egymásután sajátította ki és foglalta le a maga számára ezeket: az irástudás közkinccsé vált, a tudomány függetlenítette magát az Egyháztól, a hatalom és vagyon kicsúszott az egyháziak kezéből; és ezek ellenére mégis megmaradt a titok varázsa a papság feje fölött. Kiderült, hogy mindezek a papság titkának csak a köntöse voltak, miknek eltűntén nem tűnt el maga a titok.

Újabbban a külső dolgok után a belső lelki javakban vélik rejleni a papság karizmatikus mivoltának titkát. Ezek közül is elsők között állanak a testi és lelki nyomor enyhítése. Az emberi segítség és a bűnbánat fegyelme látszott a papság titkát hordani. A társadalom azonban létrehozta az emberek egyenlőségének és szolidaritásának elvéből táplálkozó segítői és biztosítói intézményeket; a lélek nyomorát pedig a gyónást utánzó freudizmussal, mélypszichológiával vagy más módszerekkel próbálja megoldani. Csodálatos eredményeket tud elérni minden vonalon, és mégis úgy áll az ember a pap elé, mint Szent Pál elé troázi látomásában a macedon férfiú: „Jőjj át és segíts rajtunk!” (Csel. 16, 9). Hiszen manapság is hányan vannak a nevesek és névtelenek között, akik ha máskor nem, életük végén kiáltanak a pap után. Nem! A papság titka nem szűnt meg. Amit a papság titkának hittek vagy hisznek, az csak takarója a titoknak, csak köntöse, amit az Egyház odaad annak, aki azt tőle követeli a krisztusi szó értelmében: „Annak, aki pörölni akar veled és köntösödet elvenni, engedd át a palástot is” (Mt. 5, 40). Odaengedheti az Egyház, hiszen a papság titka nem ezekben és nem ilyesfajta dolgokban van; ezek emberiek; hanem a krisztusi kiválasztásban, és ez továbbra is megmarad.

A papság megítélése

A papság megítélésében nemcsak a semmibebevés és leértékelés vonalán túloz az ember, hanem a másik végletbe is könnyen átcúszik. Az isteni titkokkal való szoros kapcsolata folytán a pap belekerül az emberiség próféta-várásának igézetébe. A mindennapi ember ugyanis lelke mélyén vágyik a nagy ember, a százszázalékos ember, a próféta típusú ember után, aki éles tekintettel belelát a történelem urának terveibe, aki világos látással és mélyen érző lélekkel megéli a jelen és jövő problémáit, és aki lángoló szavakkal biztos útmutatást tud adni a kivezető utak felé, elsősorban az egyéni életben, de természetesen a közösségi életben is.

A kereszténységen belül is jelentkezik a „nagy ember”-nek ez a várása, mint ahogy jelentkezett már az őskereszténységben is. A sem nem tehetségtelen, sem buzgóság híján lévő korinthusiakat Szent Pál kénytelen figyelmeztetni erre. Így ír nekik: „Mert szívesen elviselitek, ha valaki szolgaságra vet, ha valaki felemészt, ha valaki megfog, ha valaki felfuvalkodik, ha valaki arcul ver” (II. Kor. 11, 20). Ugyanis a keresztény ember is kísértve van arra, hogy engedje magát leigáztatni a nagy egyéniség bűvöletétől és kiszolgáltatassa magát neki; elviseli tőle a magabiztos öntudatot, a szigorú bírálatot és elvárja tőle, hogy lélekbemarkoló pszichológiával megfogja, sőt megragadja kicsiségét és egy mindent elnyelő s felemésztő szolgálatra sodorja magával a kiváltott lelkesedés tüzeiben. Egyszóval megbabonázva szeret tódulni az isteni látomások pusztájából jövő „pusztában kiáltó szó” hallására.

S mert a papban az isteni titkok hordozóját várja, azért szeretné papját ilyen karizmás embernek látni, aki erőteljes egyéniségével magával ragadja a tévedésekkel, botladozásokkal s gyengeségekkel teli lelkét. Ezért a buzgóbb keresztények keresnek is maguknak egy-egy atyát, akire esküsznek, akit különleges rajongással vesznek körül, akit kiszolgálhatnak, ítéletében csálhatatlannak és szinte egyedül üdvözítőnek hisznek, szemben más papokkal és lelkipásztorokkal. A személyi kultusz persze versengésekre vezet, ami ellen már Szent Pál felemelte a szavát, pedig neki is voltak rajongói. „Arról beszélek pedig, hogy közületek kiki azt mondja: Én Pálé vagyok, én pedig Apollóé, én Kéfásé, én pedig Krisztusé. Részekre van osztva Krisztus? Vajon Pált feszítették-e meg értetek? Vagy Pál nevében vagytok-e megkeresztelve?” (I. Kor. 1, 12-13).

Akik pedig nem találhatnak olyan papra, akiben a „nagyaság” ismerveit felfedezhetnék, azok csalódottan valamiféle paptalan kereszténységben élnek.

Nem prófétákat választott

Sem a lelkesedők, se a csalódottak nem mérlegelik eléggé az Úr Jézus eljárását. Földi életében ugyanis körül volt véve karizmás emberekkel, elsősorban Keresztelő Szent Jánossal, kiről maga mondotta,

hogy az asszonyok szülőttei között egy sem született nagyobb, és hogy profétánál is nagyobb. Az Isten országára teljesen kész ember volt: a puszták magányában látomások és megtapasztalások érlelték lelkét profétaivá, szava elsodró és lenyűgöző volt, mint az oroslán kiáltása vagy a mennydörgés szava. A sivatagi szélben vörösre cserzett bőre, sáskától és erdei méztől soványra aszott alakja, aszkétikus keménységet jelentő teveszőr ruhája még jobban hi-telesítették isteni kiválasztottságát és hivatását. Mi lett volna, ha Péter helyett őt teszi meg Jézus az egyház első fejévé? Biztos látásával rögtön fölismerte Krisztus isteni nagyságát. A személyéből ki-áradó varázssal lába elé vezethette volna a zsidókat, mert „világító szövétnek vala”, kinek fényében még Krisztus-ellenes zsidók is akartak „örvendezni” (Ján. 5, 35). Tehát nagy személyi varázsa volt. És mégsem kell Jézusnak János, nem választja meg apostolának sem, s hagyja, hogy senyvedjen Heródes börtönében, és egy könnyelmű leánynak tett könnyelmű ígéret következtében a feje lehulljon. Keresztelő János mellett sok mást is mellőzve választja Pétert, Jakobot, Jánost és többi, akikkel háromévi bajlódással is alig viszi valamire. Akik nehéz felfogásúak, gyerekesen kicsinyesek, elsőbb-ségekért versengenek és más gyöngeségekben bővelkednek.

Egyszer éppen Keresztelő Jánosról beszélt az Úr és így kiáltott fel: „Mit mentetek ki a pusztába látni? széltől lengetett nádat-e? Vagy mit mentetek ki látni? Puha ruhába öltözött embert-e? Ime akik puha ruhákat viselnek, a királyok házaiban vannak” (Mt. 11, 7-8). Megfoghatatlan, hogy aki ilyen világosan látta a mindennapi ember gyarlóságát szemben a próféta keménységével, műve megva-lósítására miért választja a mindenre meghajló nádat, a meleg em-be-ri érzések lágy ruháiba öltözötteket s a földet kormányzó szenve-délyek palotáiban tanyázókat. Többen megvádolták már az Úr Jé-zust azzal, hogy a kicsinyekre, a tudatlanokra és az-élet szerencsét-lenjeire volt hatással, és csak azért választotta ezeket az akkor még kiskaliberű apostolokat, mert nem volt más. De Jézus világosan megmondja: „Aki befogad egy prófétát, mint prófétát, az a próféta jutalmát nyeri; és aki befogad egy igazat, mint igazat, az igazak jutalmát nyeri. És aki csak egy pohár hideg vizet ad is inni egynek e legkisebbek közül, mint tanítványnak, bizony mondom nektek, nem veszi el jutalmát” (Mt. 10, 41-42).

Amikor leggyarlóbbaknak látszanak

Sem a prófétai alkat, sem az erkölcsi nagyság nem teszi az emb-ert pappá, hanem mindezekon túl, sőt ezek nélkül is: a krisztusi kiválasztás, megbízás és küldetés szuverén hatalma. Hogy ezt kel-lőképpen dokumentálja, megfigyelhető az Úr Jézus eljárásában az, hogy amikor épp a papi hatalommal kapcsolatban döntő kijelenté-seket tesz és megbízásokat ad, vagy előtte, vagy közvetlen utána mindig olyasmi történik, ami felszínre hozza a tanítványok nagyon

is emberi és gyarló mivoltát. Mikor Pétert hitéért az Egyház sziklájának nevezi, röviddel azelőtt alaposan meg kellett a Mesternek rónia az apostolokat: „Még nem tudjátok és nem értitek-e a dolgot? még mindig el van-e vakulva szívetek? Szemeitek lévén nem látok? és fületek lévén nem hallotok?” (Mt. 8, 18). Nyomban pedig az egyházfőiség megígérése után Péter olyat tesz, amiért igen keményen kell rászólnia: „Távozz tőlem, kísértő! megbotránkoztatsz engem, mert nem az Isten dolgával gondolsz, hanem az emberekével” (Mt. 16-23). – Az utolsó vacsorán a legdrágább kincset: az ol-táriszentséget akkor adja a kezükbe, amikor „versengés is támada köztük arról, ki tekintendő közülük nagyobbak” (Luk. 22, 25). Hatalmát és küldetését akkor adja nekik (Ján. 17, 18), amikor méltatlanságuk annyira előnti őket, hogy Jézusnak az árulásra tett célzását nem Judásra értik, hanem magukra, mert „kezdtek egyenként kérdezni: Csak nem én vagyok, Uram?” (Mt. 26, 22). Sőt feltámadása után a bűnbocsátó hatalmat akkor adja meg nekik, amikor „szemükre hányá hitelenségüket és szívük keménységét, hogy azoknak, kik őt feltámadása után látták, nem hittek” (Mk. 16, 14).

Valóban sohasem volt az Egyház olyan zilált állapotban, mint épp a kezdet kezdetén, és talán az egyháziak sem mutatkoztak még sohasem annyira kicsiny és gyarló embereknek, mint éppen akkor, mikor küldetésüket kapták. Erre utal Isten Szent Pál szája által is, amikor a Galatákhöz írt levélben olvashatjuk: „Milyenek voltak valamikor (az apostolok), nem tartozik reám; Isten nem nézi az ember személyét” (Gal. 2, 6).

A nagy miért

Csodálkozva állunk meg e gondoltsor végére érve: miért is cselekedett így az Úr Jézus. Hiszen ez éppen fordítottja a mi módszerünknek. Bár az egész világ és minden emberi szív meghódításának igényével lépett fel, mégis a kereszt tragédiájába fullasztja bele azt a kevés reményt is, amit hároméves működésének tanításával és csodatevéseivel elért. Milyen szomorú, kevés reményre jogosító csapat volt a tanítványok csapata, kikhez az utolsó vacsorán szólt az Úr: „De ti vagytok, akik kitarottatok velem megpróbáltatásaimban” (Luk. 22, 28).

Elképesztő Krisztus bátorsága: hogy merte olyan körülmények között olyan emberekre bízni az örökkévalóság kincseit. A felmerülő miértekre Szent Pál adja meg a magyarázatot: „Ez a kincsünk pedig cserépedényben van, hogy az erő nagysága Istené legyen, és nem önmagunktól” (II. Kor. 4, 7). Szent Pál teológiájának éppen az a két sarokpontja, hogy Isten az egész üdvösséggel meg akarja ismertetni hatalmát és irgalmát. És ha ezt vesszük alapul, azt kell mondanunk: így kellett tennie az Istennek, ha ezt a célját el akarta érni; cserépedénybe kellett rejtenie üdvösségének drága kincsét.

Az isteni hatalom bravúrja

Amint Gedeon maroknyi csapatát fegyver nélkül, csupán a kezükbe adott üres korsóba állított fáklyával s harsonával vezette diadalra a töméntelen sok mádiánitával szemben (Bir. 7, 16); amint Dávidot bottal és parittyával tette győztesse Góliáth fölött: úgy a lelkek harcában is így akar győzni az Úr. Egyenlő erőkkel és egyenlő fegyverekkel küzdeni, lehet hősi dolog, de nem bravúros. A bravúr mindig reménytelen helyzetekben születik meg, a látszólag gyengébbnek és alulmaradottnak váratlan és sokszor érthetetlen s utánozhatatlan mestervágásával. Isten ezért szinte reménytelen helyzetbe viszi fegyvertelen s felszereletlen embereit és így akarja megvívni kegyelmének harcát a bűn ellen.

Szent Péter szája által „ordító oroszlán”-nak nevezi az ördögöt (I. Pét. 5, 8). És ezt nem valami mennyei hangzónnel akarja túlharsogni és némaságba fojtani, hanem „szájának lehetével” (II. Thesz. 2, 8). Ha Isten lehetetlen akarja legyőzni az oroszlán ordítását, akkor embereit lehetenyire kellett lekicsinyítenie, hogy megvalósíthassa terveit.

Aki „az élet gondjai, gazdagsága és gyönyörűségei közt” (Luk. 8, 14) élőket harmatszerűen, tolvaj módjára (Jel. 16, 5), „nem versengve és nem kiáltozva” (Mt. 12, 19), hanem az elveszett juhot kereső pásztor óvatos lépteivel akarja megközelíteni (Luk. 15, 4) — az elveszett állatok gazdájuktól is megijednek! — az apostolait sem küldheti nagyobb zajjal és feltűnéssel. És ha Krisztus elég hatályosnak érzi, hogy az éjszakában diszkrétén megállva halkán kopogtató barátként jelentkezék (Jel. 3, 20), és szinte suttogva mondja megváltó üzenetét a szívekbe, megbízott küldöttei sem léphetnek fel más módon, mert Jézus megjövendölte: „Amiket sötétben mondatok, fényes nappal fognak hallatszani, és amit fülbe súgtatok a kamrákban, a háztetőkről fogják hirdetni” (Luk. 12, 2-3).

Éppen ezért céltudatosan „emberek halászaivá” teszi apostolait. Nem nevezi őket ácsoknak, sem kovácsoknak, sem takácsoknak. Nem akarta, hogy mint a történelem ácsai súlyos bárdokkal essenek neki a bűn faragatlanságainak; sem hogy mint kovácsok nehéz pörölycsapásokkal kalapálják és hajlítsák és formálják az új embert. De úgy látszik azt sem akarta, hogy mint takácsok ügyeskedjenek az érzékek, akaratok és cselekvések szálaiival és így irányítsák a történelem szövőszékének munkáját. Hanem halászoknak nevezi őket, kik az éj csendjében oda lopakodnak, ahová a lelkek húznak, észrevétlenül kivetik a szeretet hálóját és úgy fogják meg a lelkeket, hogy sem a halak, sem a halász szinte nem is tudnak róla. Ezért nevezi őket még kovásznak is, szelíden sugárzó lámpának (Luk. 8, 16), mellyel szemben egy szemhunyással is lehet védekezni. Hegyen épült városnak (Mt. 5, 14), mely ugyan látszik, de elég egy elhatározás, hogy elkerüljük.

Valóban gyengeségbe öltözteti Krisztus apostolait, de olyanba, mely titokzatos módon „erősebb az embereknél” (I. Kor. 1, 25).

Az irgalom határtalansága

Isten elképzelésében olyan pap jelent meg, „ki részvétellel tud lenni a tudatlanok és tévelygők iránt, mert ő maga is körül van véve gyöngeséggel” (Zsid. 5, 2). Már ezért Krisztus „sem tartotta az Istennel való egyenlőségét olyan dolognak, melyhez erőszakosan ragaszkodják, hanem kiüresítette önmagát, felvette a szolga alakját, emberekhez hasonló ember lett” (Fil. 2, 6). Épp azért benne „nem olyan főpáncs van, aki nem tudna részvétellel lenni gyöngeségeink iránt, hanem olyan, aki mindenben hasonlóképp kísértést szenvedett, a bűnt kivéve” (Zsid. 4, 15). Papjait nem kímélte meg a bűntől sem. De még így is áll az elv, amiért ezt megengedi: hogy t. i. „abban, amiben ő maga szenvedett és megkísértetett, meg tudja segíteni azokat is, akik kísértést szenvednek” (Zsid. 2, 18).

Körülbelül úgy fest a dolog, hogy a bűnbocsánatra várókra bízta a bűnbocsánatot, az irgalmasságot várókra az irgalom osztogatását. És így is kellett tennie annak, aki „a megroppant nádat nem törte el és a füstölő mécsbelet nem oltja ki, míg csak győzelemre nem viszi itéletét” (Mt. 12, 20). És aki nem azért jött, „hogy itélje a világot” (Ján. 3, 17), hanem hogy üdvözítse, annak el kellett hallgattatnia szolgájában is az ítélkezés kísértését, mert hiszen az maga is hajladozó nád. Aki a gonosz szolga szívtelenségéről riasztó példabeszédet mondott, aki a büntelenek gögjét elítélte (Luk. 18, 9), aki szinte mértéknélküli megbocsátást követel azzal, hogy napi hetvenhétyszeres bocsánatadásra szólít fel (Luk. 17, 4), elítéli a tékozló fiú testvérének vonakodását (Luk. 15, 28), az egész „nap terhét és hevét” viselők irigységét a későnjöttek iránt (Mt. 20, 13) és egyáltalán „a vámosok és bűnösök barátja”-nak engedi magát nevezni (Mt. 11, 19), az nyilván ilyen bocsánatadást, illetve bocsánatszolgáltatást vár papjaitól is, mert hiszen Isten ilyen bocsánatra kész.

És ha vannak papi bűnök és botlások, azt csak azért engedi meg az Isten, hogy a pap átérezhesse és elmondhassa Szent Pállal: „Épen azért leltem én irgalmasságot, hogy Krisztus Jézus énrajtam mutassa meg egész hosszútűrését, okulásul azoknak, kik hinni fogtak benne az örök életre” (I. Tim. 1, 16).

Óvás

Persze ez nem jelentheti azt, hogy a papi ember keresse a bűnt, megmaradjon benne és a bűnbocsánat örve alatt nyugodtan éljen alantas életet. Előtte kell, hogy álljon a többformában is mondott krisztusi intés: „Akkor azután mondogatjátok: Előtted ettünk és it-tünk, és a mi utcáinkon tanítottál. Nem a te nevedben jövődől-tünk-e? és nem a te nevedben úztünk-e ördögöket? és nem a te nevedben tettünk-e sok csodát? És akkor megmondom nekik, hogy sohasem ismertelek titeket; távozzatok tőlem ti gonosztevők” (Luk. 13, 26– Mt. 7, 22).

Kiszolgáltatottan

Végeredményben Krisztus elképzelése a papságról teljesen kifejeződik az apostoloknak adott küldés szavaiban: „Ne legyen se aranyatok, se ezüstötök, se pénzetek az övetekben, se táskátok az útra, se két köntöstök, se sarutok, se bototok” (Mt. 10, 9). Az arany és a pénz biztosíték minden szükség ellen; a táska az éhezés ellen, a két köntös a záporosók s a zord idő ellen, a saru az út éles kővei és tövisei ellen, a bot a kószáló ebek és útszéli rablók ellen. Mikor Jézus apostolait és papjait a világba küldte, nem akarta megkímélni őket az élet útjainak egyetlen tövisétől és lábat felvérző követől sem, amiktől annyian szenvednek. Nem akarta megóvni őket a történelem egyetlen viharától és záporosójétől sem, hanem azt akarta, hogy bőrig ázzanak és csontig érezzék az embereket verdeső zivatárokat. Nem azt akarta, hogy küldöttei biztonságban érezzék magukat, hanem azt, hogy lelkük gyökeréig érezzék át milliók félelmét és rettegését az embereket rémítő kegyetlenségektől és vak erőktől. Azt akarta, hogy átérezzék a létbizonytalanság szomorú fájdalomát és a támasznélküliség magábaroskadását. Ezért küldte és küldi őket vértelenül és fegyvertelenül. Nem mindig és mindenkor kell a papnak mindezen átmennie, de mindig és mindenkor éreznie kell a lelkek szenvedését és nyomorát.

ZSOLOZSMÁS ESTE

Az aranymisés Harsányi Lajosnak

*Szép alkonyat. Zsibong a napsugár.
Hallod? mintha belőlünk zengene,
Bennünk lobogna, — félszáz éve már.
Királyi nap volt, királyi zene!*

*Mentünk elébe, kéz kezet keresvén.
Megyünk ma is. Zsolozsmás este van.
Lábunk előtt violaszín az ösvény,
És száll a nap, tűnődőn, pirosan.*

*Jön majd egy alkony, s szállni fog utánunk...
Ó, mintha most is értené,
Hogy immár semmit, semmit sem kívánunk,
Már lépni is csak egyet: fölfelé.*

Sík Sándor